

Wybrane problemy społeczne Laotańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej

Oliwia Ługowska

 <https://orcid.org/0000-0002-9472-2543>

Uniwersytet Łódzki

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych

e-mail: oliwia.lugowska@edu.uni.lodz.pl

Adam Szulc

 <https://orcid.org/0000-0001-6287-2590>

Uniwersytet Łódzki

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych

e-mail: adam.szulc@edu.uni.lodz.pl

Sebastian Tarała

 <https://orcid.org/0000-0001-7020-5333>

Uniwersytet Łódzki

Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych

e-mail: sebastian.tarala@edu.uni.lodz.pl

Abstrakt

Laos wydaje się być nadal państwem pomijanym i niezauważanym przez zachodnie media i opinię publiczną. Pozostaje w cieniu swoich większych sąsiadów, Wietnamu i Tajlandii, które są wpływowymi państwami ASEAN, podczas gdy Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna znalazła się

na uboczu regionalnej i światowej polityki. Taki stan rzeczy odnosi się również do rozpoznania przez zachodnich obserwatorów problemów społecznych, z którymi boryka się to państwo.

Niniejszy artykuł koncentruje się na przybliżeniu specyfiki i zdefiniowaniu problemów społecznych, z którymi Laos mierzył się w ostatnich trzech dekadach. Przedstawiona została charakterystyka Laosu, z uwzględnieniem analizy rankingu HDI, by na tym tle odpowiedzieć na pytania dotyczące wyzwań społecznych stojących przed LRLD. Autorzy artykułu wskazują, że problemy te wynikają z faktu, iż jest to kraj średnio rozwinięty i zróżnicowany etnicznie.

Do przeprowadzenia badań posłużyła metoda monograficzna, oparta na analizie zgromadzonych publikacji naukowych, danych statystycznych oraz źródeł internetowych. W wyniku badań udało się potwierdzić następującą hipotezę: nękające Laotańską Republikę Ludowo-Demokratyczną problemy o charakterze społecznym mają swoje źródło przede wszystkim w złej sytuacji materialnej większości obywateli, braku infrastruktury oraz zróżnicowaniu etnicznym społeczeństwa. Z powyższymi problemami rząd w Wientian wyraźnie sobie nie radzi. Patrząc jednak na ogólną tendencję rozwojową Laosu, skala opisanych w pracy problemów powinna się sukcesywnie zmniejszać.

Słowa kluczowe: Laos, społeczeństwo, handel ludźmi, mniejszości etniczne

Selected Social Issues of the Lao People's Democratic Republic

Abstract

As an object of Western public and media interest, Laos still appears to be an overlooked and unnoticed country. In a sense, it remains in the shadow of its larger neighbours Vietnam and Thailand, who capture the world's attention in the context of the Indochina region, and the Lao People's Democratic Republic itself remains rather on the sidelines of world politics. This state of affairs also relates to Western observers' recognition of the social problems facing the country.

I focus this article on providing an insight into the specific characteristics of Laos and defining the social problems the country has had to face over the past three decades. It answers questions about the characteristics of Laos, how it fares in the HDI ranking and what social challenges it faces. The thesis put forward by the authors is that the LRLD, as a moderately developed and ethnically diverse country, is confronted with the resulting social problems.

The authors used the monographic method to conduct their research, which they based on an analysis of collected scientific publications, statistical data and internet sources. The research succeeded in confirming the hypothesis. The social problems plaguing the Lao People's Democratic Republic have their origins primarily in the poor material situation of the majority of the population, the lack of infrastructure and the ethnic diversity that the authorities in Vientiane are unable to cope with. However, looking at the general trend of development in Laos, the scale and incidence of the issues described in the paper should gradually decrease.

Keywords: Laos, society, human trafficking, ethnic minorities

Wstęp

Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna jest jednym z państw indochińskich, które w porównaniu ze swoimi sąsiadami – Wietnamem czy Tajlandią pozostaje na uboczu „wielkiej polityki”. Co prawda w roku 1997 Laos został przyjęty do Stowarzyszenia ASEAN i jako jego członek może liczyć na stabilny i bezpieczny rozwój regionu, ale sam w zasadzie nie podejmuje strategicznych, regionalnych inicjatyw, uczestnicząc jedynie w tych szansach rozwojowych, które ASEAN proponuje. Jednocześnie w opinii, chociażby turystów odwiedzających Laos, jest państwem bezpiecznym i stwarzającym perspektywę powolnego aczkolwiek systematycznego wzrostu. Taka sytuacja sprawia, że Laos rzadziej jest przedmiotem analiz zachodnich ekspertów, i co za tym idzie publikacji na jego temat, porównując z wymienionymi wcześniej sąsiadami, jest zdecydowanie mniej.

Anglojęzycznych publikacji opisujących stojące przed Laotańską Republiką Ludowo-Demokratyczną problemy społeczne jest stosunkowo mało i ograniczają się do nielicznego grona autorów. Wśród nich wyróżniają się następujący: Roy Hujmans – badający problem handlu ludźmi czy Carol J. Ireson oraz W. Randall Ireson, którzy skupiają się na laotańskich mniejszościach etnicznych i ich problemach.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie specyfiki Laotańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej oraz zdefiniowanie najważniejszych problemów społecznych, z jakimi mierzy się ten kraj.

Do badań wykorzystano metodę monograficzną opartą na jakościowych źródłach wtórnych, takich jak artykuły naukowe, dane statystyczne oraz źródła internetowe.

Na podstawie analizy tekstów źródłowych został wyciągnięty wniosek, że nękające Laotańską Republikę Ludowo-Demokratyczną problemy o charakterze społecznym swoje źródło mają przede wszystkim w złej sytuacji materialnej większości obywateli, braku infrastruktury oraz zróżnicowaniu etnicznym społeczeństwa. Choć z tymi problemami rząd w Wientian na razie sobie nie radzi, to jednak ogólna tendencja rozwojowa Laosu pozwala przypuszczać, że skala tych problemów powinna się sukcesywnie zmniejszać.

Charakterystyka Laosu

Laos to kraj położony na Półwyspie Indochińskim, który można podzielić na dwie charakterystyczne części: część północną – o kształcie kolistym oraz część południową – podłużną i wąską. Zajmuje on łącznie powierzchnię 236 800 km² (Zasloff i in.). Otoczony przez Chiny, Wietnam, Kambodżę, Tajlandię i Birmę, jest jedynym w całym regionie Indochin państwem bez dostępu do morza. Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna (LRLD) charakteryzuje się górzystym ukształtowaniem terenu, szczególnie na północy, gdzie najwyższe szczyty wznoszą się ponad 2800 m n.p.m., a terytorium tego kraju w dużej mierze pokryte jest gęstymi lasami (Laos History).

Położenie w obszarze występowania monsunu sprzyja utrzymywaniu się przez cały rok bardzo bujnej i gęstej roślinności (Savada, Whitaker 82). Na obszarach, gdzie zlokalizowane są lasy monsunowe, ziemia pokryta jest charakterystyczną wysoką i grubą trawą zwaną tranh, charakterystyczną dla tamtejszych sawann, na których oprócz niej można znaleźć również m.in. bambusy, różnego typu niewysoki drzewostan oraz dzikie banany (Van Staaveren 7–8). Bogata i różnorodna jest fauna zamieszkująca te wyjątkowe formacje roślinne. Występuje tam prawie 200 gatunków ssaków, mniej więcej tyle samo gadów i płazów oraz około 700 odmian ptaków (Matas-Runquist 25). Do pospolitych ssaków żyjących na tym terenie należą m.in. gaury (dzikie woły), jelenie, niedźwiedzie czy też słonie, które są symbolem tego położonego w Azji Południowo-Wschodniej państwa (Laos the Country). Powiązanie to nie jest dziełem przypadku, gdyż kraj ten słynął z posiadania największych żyjących na wolności populacji tego zwierzęcia (Asian Elephant).

LRLD jest krajem bardzo zróżnicowanym pod względem geograficznym i przyrodniczym, przez wieki zamieszkiwanym przez różne grupy etniczne, dla których spoiwem było rolnictwo, a w szczególności istotna w tamtym rejonie świata uprawa ryżu. Również obecnie większość Laotańczyków mieszka na obszarach wiejskich, z czego prawie 80% pracuje w rolnictwie, głównie przy uprawie ryżu (Zasloff i in.).

Najazdy i wojny z sąsiednimi krajami, które miały miejsce przez cały niemal okres istnienia tego państwa, nasyciły je elementami innych kultur, w tym kultury hinduskiej, czy też buddyzmem, obecnie praktykowanym przez większość Laotańczyków (Savada, Whitaker 124). To właściwie te obce wpływy pod wieloma względami ukształtowały architekturę, sztukę i literaturę Laosu.

Należy jednak wspomnieć, że wielu górskim plemionom udało się uchronić przed obcymi wpływami, zachować odrębne rytuały oraz tradycję, co przekłada się na etniczne i językowe zróżnicowanie społeczeństwa Laosu (Savada, Whitaker 87). Oficjalnym językiem tego kraju jest laotański, choć elity często posługują się językami obcymi: francuskim czy wietnamskim, co wynika ze związków Laotańskiej Partii Ludowo-Rewolucyjnej z jej wschodnim sąsiadem (Laos Country Profile). Przed wojnami indochińskimi źródła naukowe identyfikowały na terenie tego państwa ponad 60 różnych grup etnicznych. Liczba ta jednak znacząco zmalała, a niektóre społeczności w wyniku wspomnianych wydarzeń zaczęły liczyć zaledwie po kilkaset osób (Zasloff i in.). Pomimo to pod koniec XX wieku sklasyfikowano i podzielono narodowości, uwzględniając ich język i zamieszkiwane terytorium, na trzy główne kategorie: Lao Loum („Lowland Lao”), Lao Theung („Lao of the Mountain Slopes”) i Lao Soung („Lao of the Mountain Tops”) (Savada, Whitaker 87–89). Schemat ten, choć ułatwia działania administracyjne, to jednak nie odzwierciedla ogromnej złożoności kulturowej i językowej społeczeństwa laotańskiego. Poza trzema grupami uznawanymi przez rząd w Wientian, istnieją także znaczące mniejszości, chińska i wietnamska, które skoncentrowane są w dużych laotańskich miastach, a których członkowie w dużej mierze zajmują się szeroko rozumianym biznesem (Rossetti).

Od momentu powstania w grudniu 1975 roku Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna ze stolicą w Wientian jest rządzona przez komunistyczną Laotańską Partię Ludowo-Rewolucyjną (LPLR) i stanowi jedno z ostatnich istniejących komunistycznych państw na świecie (Laos Country Profile). Najwyższe stanowiska państwowe – poczynając od prezydenta, który jest głową państwa, i premiera, będącego szefem rządu – są obsadzone przez członków Biura Politycznego LPLR. Co istotne, po upadku Związku Radzieckiego oraz reformach Doi Moi przeprowadzonych w Wietnamie, również Laos w latach 90. XX wieku rozpoczął proces otwierania się na świat (Zasloff). Jednak pomimo reform gospodarczych, sytuacja w kraju, ze względu na spowolniony rozwój oraz poleganie w znacznym stopniu na pomocy z zewnątrz, nie napawa optymizmem – reformy gospodarcze nie przynoszą zakładanych rezultatów.

Problemy społeczne i wskaźnik HDI

Laos boryka się z wieloma problemami społecznymi, które są efektem różnych procesów historycznych i tego, w jaki sposób kraj ten był zarządzany. Jako największe problemy wskazuje się wysoki poziom ubóstwa czy też coraz bardziej postępujące zmiany klimatyczne, niszczące rolnictwo, od którego zależy byt znacznej części ludności tego kraju. Według statystyk opublikowanych na stronie Programu Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych w raporcie o rozwoju społecznym, około 23% laotańskiego społeczeństwa żyje w biedzie (Human Development Index).

Z problemem ubóstwa wiąże się również kwestia trudności w dostępie do edukacji. Choć duża liczba dzieci podejmuje naukę, to wiele rodzin nie jest w stanie zapewnić środków na kontynuowanie edukacji, przez co jej poziom plasuje to państwo daleko w tyle za innymi. Szczególnie jest to widoczne w regionach wiejskich, gdzie możliwość pobierania nauki często dostępna jest tylko dla najstarszego syna. Dodatkowo tylko w 45% wiosek istnieją warunki, aby zapewnić dzieciom edukację do poziomu trzeciej klasy szkoły podstawowej. Sprawia to, że pomimo wspomnianego już wysokiego procentu dzieci rozpoczynających edukację (97%), poziom wykształcenia jest nadal bardzo niski (Pareick). Pomoc fundacji, takich jak Save the Children, założonej w 1919 roku przez Eglantyne Jebb oraz Dorothy Buxton w Wielkiej Brytanii, skupia się na poprawie sytuacji dzieci w regionach dotkniętych wojnami, biedą czy klęskami naturalnymi (Save the Children). Save the Children od początku swojego działania na terenie Laosu, czyli od 1987 roku, zbudowała ponad 3000 szkół dla dzieci z najbiedniejszych rodzin oraz pomogła wielu innym dzięki pracy na rzecz poprawy służby zdrowia i ochrony praw dziecka (Save the Children). Działania te powoli zmieniają sytuację na lepszą, ale skala problemu nadal pozostaje ogromna.

Najpilniejszym do rozwiązania problemem są jednak zmiany klimatyczne, które w szybkim tempie postępują w Laosie. W kraju, w którym ryż i jego uprawa stanowią podstawowe źródło utrzymania i główny składnik diety, wzrost temperatur oznacza problemy ekologiczne oraz finansowe dla wielu rolników.

W celu lepszego zobrazowania sytuacji Laosu warto przeanalizować dane związane z rozwojem tego państwa. Do tego posłuży nam Human Development Index (HDI, wskaźnik rozwoju społecznego). HDI jest to miernik mający na celu opisanie stopnia rozwoju zarówno społecznego, jak i ekonomicznego poszczególnych państw. Wskaźnik ten uwzględnia trzy różne płaszczyzny: zdrowie i długość życia, wiedzę oraz poziom wymaganych standardów życia. W ocenie tych płaszczyzn wykorzystywane są cztery następujące wskaźniki: oczekiwana długość życia, oczekiwana liczba lat edukacji dzieci, średnia liczba lat edukacji otrzymanej przez mieszkańców w wieku 25 lat i starszych oraz narodowy dochód *per capita* wyrażony w USD i wyliczany według parytetu siły nabywczej danej waluty. Wskaźnik HDI opracowany został przez pakistańskiego ekonomistę Mahbuba ul Haq w 1990 roku

i od 1993 wykorzystywany jest przy tworzeniu corocznych raportów śledzących rozwój państw na świecie przez działający w ramach ONZ Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) (Kubiczek). Wartość wskaźnika HDI zawiera się w przedziale od 0 do 1. Kraje wysoko rozwinięte posiadają wskaźnik na poziomie od 0,8 do 1,0, kraje średnio rozwinięte – od 0,5 do 0,8, a kraje słabo rozwinięte – od 0,2 do 0,5.

W przypadku Laosu stopień jego rozwoju społeczno-ekonomicznego rośnie niezmienne od 1990 roku, lecz nadal nie można powiedzieć, że wzrost ten przybliżył Laos do państw rozwiniętych. Dane rankingu Human Development Index z 2021 roku pokazują, że Laos znajduje się dopiero na 140. miejscu, z wartością wskaźnika HDI rzędu 0,607 (United Nations Development Programme). Biorąc pod uwagę, iż w rankingu tym porównana była sytuacja 189 różnych państw, nie stawia to kraju w dobrym świetle. Analizując indeks począwszy od lat 90. XX wieku, widzimy, iż Laos jeszcze do 2004 umiejscowiony był w grupie krajów słabo rozwiniętych i dopiero w roku 2004 udało się ten stan rzeczy zmienić (United Nations Development Programme). Aby jednak lepiej zobrazować sytuację kraju, należy porównać go z państwami, z którymi sąsiaduje. W zestawieniu tym najlepiej wypada Tajlandia, która w 2021 roku zajęła w światowym rankingu miejsce 66., następnie są Chiny – na 79. miejscu oraz Wietnam – na 115. Laosowi w tej analizie udało się zająć dopiero miejsce 140., wyprzedzając takie kraje jak Kambodża (146. miejsce) oraz Mjanma (149. miejsce) (United Nations Development Programme).

Aby zrozumieć ogólną sytuację Laosu, należy również dokładniej przyjrzeć się poszczególnym składowym wskaźnikom HDI i porównać je do średniej charakterystycznej dla regionu oraz średniej światowej.

Tabela 1. Oczekiwana długość życia

Laos			Azja Południowo-Wschodnia			Świat		
Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni	Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni	Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni
68,1	71,1	66,2	67,9	69,8	66,1	71,4	74,0	68,9

Źródło: opracowanie na podstawie danych UNDP: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf

Jak wynika z tabeli 1, oczekiwana długość życia przeciętnego obywatela Laosu wynosi 68,1 lat, co jest wynikiem lokującym się nieco powyżej średniej dla regionu, lecz znacząco poniżej średniej dla całego globu, które to wielkości zostały oszacowane odpowiednio na poziomie 67,9 oraz 71,4 lat. Przyczyną tej sytuacji może być fakt, iż opieka zdrowotna w Laosie jest na bardzo niskim poziomie pod względem technologii, wykształcenia personelu, jak i liczby placówek medycznych. Laos nie posiada sprawnie funkcjonującego, kompleksowego systemu ochrony socjalnej i nie inwestuje odpowiednio w zdrowie i edukację. Według danych z 2020 roku, na 100 tys. ludzi przypada jedynie 35 lekarzy. Natomiast w 2012 roku na 1 tys. pacjentów

przypadało jedynie 1,5 łóżka szpitalnego (The World Factbook). Kolejny problem, z którym boryka się ludność tego państwa, to niedożywienie oraz często brak dostępu do świeżej, niezanieczyszczonej wody pitnej, co także powoduje duże komplikacje zdrowotne. Zaledwie 85% obywateli tego państwa posiada dostęp do wody pitnej. Może wydawać się, że to stosunkowo wysoki procent, jednak oznacza także, iż ponad 1 mln osób nie ma dostępu do źródła czystej, zdatnej do picia wody (World Economics). Jeszcze gorzej przedstawia się dostęp do bezpiecznie zarządzanych usług wodociągowych, z których skorzystać może jedynie 16% ludności Laosu. Najczęstsze przyczyny śmierci w Laosie to grypa i zapalenie płuc spowodowane brakiem dostępu do szczepionek i ośrodków szczepień (Misachi). Jako skutek stosunkowo krótkiej oczekiwanej długości życia w Laosie można uznać całkowity wskaźnik obciążenia demograficznego będący stosunkiem osób młodych (zdolnych do pracy, czyli w wieku od 15 do 64 lat) do osób w podeszłym wieku oraz dzieci do lat 15, który wynosi odpowiednio 50 : 7 (World Economics). Kolejne dane obrazujące badaną sytuację to stosunkowo niska mediana wieku ludności Laosu, wynosząca jedynie 23,8 lat w 2021 roku. Dla porównania, średnia mediana wieku w Azji Południowo-Wschodniej wynosi około 29,8 lat, a liczba ta na świecie to 30 lat (United Nations. Median Age of Population). Porównując te dane, można zauważyć, iż społeczeństwo Laosu jest stosunkowo młode. W roku 2020 znajdowało się ono na 170. miejscu na świecie. Mediana wieku dla kobiet wynosiła wtedy 24,4 lat, a dla mężczyzn – 23,7 lat, co wynikać może z tego, iż kobiety żyją stosunkowo dłużej (The World Factbook).

Tabela 2. Oczekiwana liczba lat edukacji dla dzieci

Laos			Azja Południowo-Wschodnia			Świat		
Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni	Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni	Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni
10,1	9,9	10,3	11,6	11,5	11,6	12,8	12,9	12,7

Źródło: opracowanie na podstawie danych UNDP: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf

Dane zamieszczone w tabeli 2 wskazują, że dzieci w Laosie poświęcają 10,1 lat swojego życia na naukę. Jest to liczba znacząco niższa niż przeciętna średnia światowa wynosząca 12,8 lat. Różnica wynosi prawie 3 lata, należy ją uznać za dużą w skali rozwoju człowieka. Porównując natomiast średnią Laosu do średniej w samej Azji Południowo-Wschodniej, nie ma aż tak pokażnej różnicy, ponieważ wynosi ona 1,5 lat, co nadal jest niemałą liczbą, choć już o połowę mniejszą. Patrząc na rozwój Laosu przez pryzmat tej części składowej wskaźnika HDI, wypada on negatywnie. Sytuacja edukacyjna tego państwa częściowo powstała na skutek różnorodności językowej poszczególnych grup etnicznych. Nauka w szkołach w Laosie prowadzona jest jedynie w oficjalnym języku, którym to posługuje się zaledwie około połowy ludności. Kolejny problem stanowi fakt, iż na wsiach dzieci często nie mają możliwości uczęszczania do szkoły z powodu zbyt małej liczby dostępnych miejsc,

bądź z tego względu, że muszą pomagać w domu oraz przy pracy w polu (Laos Life). Szkolnictwo w Laosie podzielone jest na cztery etapy: ogólną edukację (żłobek i przedszkole), podstawówkę, niższą oraz wyższą szkołę średnią. Nie licząc początkowych etapów przygotowujących do podjęcia podstawowej edukacji, przeciętny Laotańczyk powinien odbyć dwanaście lat nauki. Jednak szkoła obowiązkowa jest jedynie przez dziewięć lat trwania podstawówki oraz niższej szkoły średniej, co również może wpływać na stosunkowo niski wskaźnik oczekiwanej liczby lat edukacji. Nadal zatem obecna średnia liczby lat przewidywanej a odbytej edukacji znacząco się od siebie różni. Pozytywny wpływ na większy wynik badanego wskaźnika mogło mieć wydłużenie obowiązkowej edukacji z pięciu do dziewięciu lat w 2015 roku (ASEM Education).

Tabela 3. Średnia liczba lat edukacji otrzymanej przez mieszkańców w wieku 25 lat i starszych

Laos			Azja Południowo-Wschodnia			Świat		
Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni	Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni	Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni
5,4	5,0	5,8	6,7	6,3	7,3	8,6	8,4	8,9

Źródło: opracowanie na podstawie danych UNDP: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf

Niestety, edukacja młodzieży w wieku 25 lat i starszych wygląda jeszcze gorzej niż edukacja dzieci. Z przedstawionej tabeli 3 wynika, iż wynosi ona jedynie 5,4 lat, i jest o ponad trzy lata krótsza niż w przypadku innych państw na świecie. Z drugiej strony, średnia ta nie odbiega aż tak bardzo od średniej dla całej Azji Południowo-Wschodniej, jest mniejsza o nieco więcej niż rok. Jedynie 34% społeczeństwa posiada średnie bądź wyższe wykształcenie (United Nations Development Programme). Pozytywnym aspektem może być to, iż w porównaniu do sytuacji światowej, jak i całej Azji Południowo-Wschodniej, różnica tej średniej pomiędzy kobietami a mężczyznami jest znacząco mniejsza. Nie zmienia to jednak faktu, iż jest to poziom zdecydowanie za niski w porównaniu z pozostałymi państwami średnio rozwiniętymi, dla których średnia ta dla obu płci wynosi 6,9 lat (United Nations Development Programme).

Tabela 4. Dochód narodowy *per capita* (w USD)

Laos			Azja Południowo-Wschodnia			Świat		
Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni	Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni	Ogólnie	Kobiety	Mężczyźni
7 700	6 757	6 627	6 481	2 352	10 426	16 752	12 241	21 210

Źródło: opracowanie na podstawie danych UNDP: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf

Dochód narodowy *per capita* w Laosie wynosi powyżej średniej, porównując go z regionem Azji Południowo-Wschodniej. Również różnice pomiędzy statystykami kobiet i mężczyzn wyglądają w wypadku tego państwa o wiele lepiej niż

w pozostałych krajach w tym regionie. Prezentuje się on dobrze także na tle innych średnio rozwiniętych państw, których średni dochód narodowy *per capita* wynosi 6 353 USD. Jeżeli jednak przyjrzymy się globalnym danym, to różnica jest już olbrzymia. Pomimo znaczącego wzrostu dochodu narodowego *per capita* w Laosie, nadal znajduje się on daleko za państwami średnio rozwiniętymi i nic nie zapowiada, by w najbliższym czasie ten stan rzeczy uległ znaczącej poprawie.

Problem handlu ludźmi

Subregion Większego Mekongu uznawany jest za punkt zapalny, jeśli chodzi o międzynarodowy handel ludźmi (Huijsmans 67). Szacunkowe badania wskazują, że właśnie na tym obszarze ofiarami handlarzy żywym towarem pada rocznie od 200 tys. do 450 tys. osób (Human Trafficking in Laos). Laotańska Republika Ludowo-Demokratyczna stanowi kraj źródłowy (w mniejszym stopniu kraj tranzytowy) dla przemytu kobiet i dziewcząt do sąsiedniej Tajlandii, gdzie zmusza się je do niewolniczej pracy lub wykorzystuje seksualnie w celach komercyjnych. Najczęstszymi ofiarami tego procederu są dziewczęta między 12. a 18. rokiem życia (Human Trafficking in Laos).

Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest występowanie od połowy lat 90. XX wieku nielegalnej imigracji na tereny Królestwa Tajlandii, przez długi czas ignorowanej przez rząd w Wientian (Huijsmans 71). Bliskość kulturowa i językowa Tajlandii, w połączeniu z lepszymi warunkami ekonomicznymi stanowią główne motywy wyboru akurat tego kierunku emigracji (Human Trafficking in Laos). Laotańscy obywatele emigrujący w celu poprawienia swojej sytuacji materialnej bardzo często po przybyciu na miejsce poddawani są przymusowej pracy w tajskim rybołówstwie i budownictwie lub też zmuszani do prostytucji w przypadku kobiet i dziewcząt (Trafficking in Persons Report). Tajlandia, odnosząca znaczące korzyści polityczno-ekonomiczne z istniejącej sytuacji, stara się podtrzymać ciągły napływ taniej i pozbawionej jakichkolwiek praw siły roboczej na swoje terytorium (Huijsmans 74).

Od początku nowego milenium następuje znacząca zmiana w rozpoznaniu problemu handlu ludźmi przez laotańskie władze. Nagły wzrost liczby inicjatyw dotyczących walki z omawianym procederem w dużej mierze związany jest z zaangażowaniem społeczności międzynarodowej, która wspiera finansowo i obserwuje działania rządu w tej kwestii (Huijsmans 72). Jednakże, jak wskazuje raport „2021 Trafficking in Persons Report: Laos”, nadal nie udaje się całkowicie spełnić minimalnych standardów w zakresie zwalczania handlu ludźmi, chociaż zauważalne jest podejmowanie znaczących wysiłków w celu poprawy sytuacji. Wspomniane wysiłki obejmowały m.in. wdrażanie środków mających na celu ochronę praw laotańskich pracowników migrujących za granicę czy też utrzymywanie krajowego budżetu

na walkę z handlem ludźmi. Wciąż jednak władze niespójnie stosowały procedury identyfikacji i badania ofiar w całym kraju, nie zajmując się przy tym w sposób należyty podejrzanymi sprawcami handlu ludźmi na tle seksualnym w zagrożonych sektorach (Trafficking in Persons Report 2021).

Warte odnotowania są również starania na rzecz zwiększania świadomości na temat problemu handlu żywym towarem wśród zwykłych obywateli Laosu. Bardzo istotne w tej materii wydaje się zaangażowanie do tego popularnych mediów, które zdają się być skuteczniejsze niż organizowane wcześniej marsze przeciwko temu procederowi (pierwszy taki marsz miał miejsce w roku 2007). Wskazać można dwa sztandarowe przykłady tego typu działań medialnych. Pierwszym z nich była kampania MTV EXIT, polegająca na wyświetlaniu filmu omawiającego problem handlu ludźmi podczas popowych koncertów (oraz potem na kanale telewizyjnym Lao Star). Drugim zaś była produkcja „Lessons of Life”, która produkowana we współpracy z państwową telewizją oraz organizacją UNICEF w 90-minutowych odcinkach opowiadała historie kolejnych przypadków ofiar handlu ludźmi, jednocześnie pokazując ich późniejszy proces rehabilitacji i reintegracji do społeczeństwa (Huijsmans 74).

Jak zaznacza Huijsmans, rządząca Laotańska Partia Ludowo-rewolucyjna, by móc skutecznie budować narodową tożsamość swojego państwa, musi jak najszybciej uporać się zarówno z problemem migracyjnym, jak i procederem handlu żywym towarem (Huijsmans 80).

Problem z opieką medyczną związaną z porodem i macierzyństwem

Z problemami opieki medycznej w Laotańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej państwo to zмага się od bardzo dawna. Jedną z bardziej newralgicznych dziedzin medycyny, która powinna być wymieniona w tym kontekście, są bezpieczne porody oraz opieka okołoporodowa. Pomimo znaczącej poprawy wskaźnika śmiertelności wśród matek, Laos nadal boryka się z problemami takimi jak np. brak zaufania matek do systemu opieki zdrowotnej czy utrudnienia związane z możliwością dotarcia do najbliższej placówki medycznej posiadającej przeszkolony personel.

Badania przeprowadzone w jednej ze wsi w prowincji Xiengkhouang, przyczyn takiego stanu rzeczy doszukują się w fakcie, iż prawie 70% obywateli Laosu zamieszkuje obszary wiejskie, których specyfika generuje wymienione problemy. Jeszcze w 2007 roku jedynie 18,5% porodów odbyło się w placówkach medycznych, a znakomita większość, bo aż ponad 75%, miała miejsce w domu przy asyście rodziny czy też tradycyjnych opiekunek. Tłumaczy to po części, dlaczego w Laosie wskaźnik śmiertelności matek jest tak wysoki, choć nie do końca wyjaśnia, dlaczego kobiety nie decydują się skorzystać z profesjonalnej pomocy medycznej (Ngan i in. 244–252).

Przegląd różnego rodzaju placówek oferujących pomoc przy porodzie wykazał, iż jedynie szpitale posiadają odpowiednie warunki oraz wyszkoloną kadrę i są w stanie odpowiednio zareagować w razie komplikacji. Koszt usług oraz odległość tych placówek od miejsca zamieszkania są jednak często zbyt duże, przez co wiele kobiet nie decyduje się na skorzystanie z tej najbezpieczniejszej możliwości. Również fakt, iż to kobiety opiekują się zarówno rodziną, jak i domem, ogranicza matkom możliwość odpowiedniego zadbania o siebie przed, w trakcie i po porodzie. Osobną kwestią jest przewaga mężczyzn w zawodzie lekarskim, która ma swoje znaczące przełożenie na komfort rodzących kobiet, które wstydzą się pokazywać intymne części ciała osobie niebędącej ich mężem (Ngan i in. 244–252).

Obecna sytuacja wynikać może również z panujących zwyczajów i wierzeń obywateli Laosu. Ciągłe popularne jest na przykład odcinanie pępownicy za pomocą naostrzonego kawałka bambusa zamiast sterylnej ostrza, co często skutkuje powikłaniami w postaci infekcji. Jeszcze inną praktyką jest tak zwany poród na „gorącym łóżku”, podczas którego matki leżą na macie bambusowej, a pod nimi znajduje się rozgrzany węgiel w celu przywrócenia ciała energii oraz zamknięcia otworu pochwy (Sychareun). Ważny jest także przesąd, iż przygotowywanie się do porodu może przynieść nieszczęście, dlatego też kobiety, które czują się zdrowe, nie chcą korzystać z pomocy medycznej i często nie są gotowe na komplikacje, które mogą się pojawić.

Obecnie odsetek porodów, w których uczestniczył wykwalifikowany personel medyczny, wynosi jedynie 64%, czego skutkiem może być wciąż wysoka śmiertelność okołoporodowa. Według danych za 2017 rok na 100 tys. matek aż 185 nie przeżyło ciąży bądź porodu (United Nations Development Programme). Porównując to z danymi krajów europejskich, w których to jedynie 20 kobiet na 100 tys. ginie z tej samej przyczyny, możemy zauważyć, jak duży jest to problem. Biorąc pod uwagę liczbę ludności Laosu, która w tym roku wynosiła około 6 680 000 osób, obliczyć można, iż zmarło wtedy ponad 12 tys. matek.

Coraz więcej kobiet zdaje sobie sprawę z korzyści, jakie daje profesjonalna opieka podczas porodu. Nadal jednak większość z nich nie decyduje się na skorzystanie z pomocy placówek medycznych, a przecież odpowiednie przygotowanie i wiedza mogłyby znacząco zmniejszyć liczbę zgonów. Wiele śmierci związanych z porodem wynika z łatwych do uniknięcia przyczyn, takich jak nadmierne krwawienie czy infekcje z powodu braku higieny otoczenia. Zdaniem organizacji Save the Children kluczowe są rozwijanie umiejętności i zdolności położnych oraz innych pracowników placówek medycznych, nadzór krajowego ministerstwa zdrowia oraz poprawa struktury powiązań między różnymi placówkami, co umożliwiłoby ewentualny szybki transport oraz przekazanie wyników badań (Simon).

Oddzielnymi zagadnieniami pozostają edukacja dotycząca antykoncepcji oraz wynikający z jej braku temat aborcji. Z powodu istnienia prawa zakazującego dokonywania aborcji w przypadku innym niż ratowanie życia matki, wiele

kobiet decyduje się na przeprowadzenie tego zabiegu u niewykwalifikowanych osób, co skutkuje częstymi komplikacjami, które ostatecznie doprowadzić mogą do śmierci (Abortion law Laos). Aż 20–50% kobiet, które zgłosiły się do szpitala, szuka pomocy medycznej z powodu niebezpiecznych aborcji. Jest to na tyle duży problem, iż w 2016 roku ministerstwo zdrowia przygotowało dla pracowników służby zdrowia wytyczne dotyczące niebezpiecznej aborcji (Huber).

Problem mniejszości etnicznych w LRLD

Sytuacja mniejszości etnicznych w Laotańskiej Republice Ludowo-Demokratycznej stanowi niewątpliwie jeden z głównych problemów, z którym borykają się laotańskie władze. Brak przezorności, namysłu i profesjonalizmu w zarządzaniu wieloetnicznym państwem doprowadziły do powstania wielu nierówności, skutkujących niepokojami społecznymi czy strajkami. Aby dobrze zrozumieć podłoże tego stanu rzeczy, należy spojrzeć najpierw na kontekst historyczno-społeczny, z którego sytuacja ta wynika.

Laos zamieszkują trzy główne grupy mniejszości narodowych i etnicznych: Lao Loum – mieszkańcy nizin, Lao Theugn – mieszkańcy środka, oraz Lao Sung – mieszkańcy gór. Lao Theugn wywodzą się od północnych ludów Khmu, a członkowie Lao Loum od przybyłych tysiąc lat temu imigrantów tajskich (Ireson, Ireson 921–923). Lao Sung z kolei to grupa, której członkowie posługujący się językami tybeto-birmańskimi przybyli na tereny Laosu dopiero w XIX wieku, chcąc uwolnić się od chińskich rządów (Ireson, Ireson 922).

Po roku 1975 ideały przywódców rewolucji i ich plan stworzenia nowego, wieloetnicznego społeczeństwa zostały szybko skonfrontowane z rzeczywistością i musiały ustąpić pierwszeństwa takim problemom, jak utworzenie zjednoczonego rządu czy też znalezienie środków na utrzymanie działającego aparatu państwowego. Nie zmieniało to jednak faktu, że w nowopowstałym socjalistycznym reżimie każdy obywatel powinien stać się częścią jednolitego społeczeństwa. Jak wskazuje G. Schlemmer, rząd w Wientian nie wspierał mniej rozwiniętych regionów i grup etnicznych, a skupiał się na tych, które i tak historycznie były już w lepszej sytuacji materialnej (Schlemmer 271–272). Skutkowało to utrzymaniem przedrewolucyjnej przepaści między poszczególnymi wspólnotami, pomimo że w założeniu pod rządami Laotańskiej Partii Ludowo-Rewolucyjnej społeczeństwo miało być równe i zjednoczone.

Jako przykład dyskryminacji innych niż Lao Loum grup etnicznych należy podać fakt zajmowania większości wysokich stanowisk oraz posiadania lepszego wykształcenia przez tę faworyzowaną zbiorowość (Ireson, Ireson 925–926). Dzieje się tak, pomimo że ludzie władzy często nie posiadają wystarczającego wykształcenia i wiedzy, aby zajmować się reformami społecznymi i zarządzaniem tak

zróżnicowanym etnicznie społeczeństwem. Działania podejmowane w celu włączenia w życie polityczne wykluczonych mniejszości są często sprzeczne z ich mentalnością i tradycjami, przez co nie przynoszą zakładanych rezultatów.

Kolejnym problemem, z jakim muszą się mierzyć Hmongowie – członkowie grupy etnicznej Lao Soung, jest ich prześladowanie w związku ze współpracą ze Stanami Zjednoczonymi podczas wojny w Wietnamie. Zgodnie z danymi podawanymi przez FIDH (International Federation for Human Rights), w dżunglach Laosu może się ukrywać nawet 3 tysiące osób z grupy etnicznej Hmong (International Federation for Human Rights). Pozostają oni w ukryciu ze względu na strach przed prześladowaniami ze strony władz. Problem ten jedynie pogłębiło niewyjaśnione zniknięcie członków tej społeczności, którzy zgłosili się do władz w 2005 roku (International Federation for Human Rights). Do tego mężczyźni, którzy przyznają się do swojego udziału w współpracy i oddają się w ręce administracji, są umieszczani w obozach pracy (International Federation for Human Rights).

Tak długo, jak u władzy pozostają aktualne elity, nie możemy się spodziewać wielkich zmian w Laosie. Niektóre zmiany powinny mieć bardziej radykalny charakter, przede wszystkim proobywatelski, uwzględniający wolę kultywowania ludowej tradycji. Sposobem na zmianę owych przyzwyczajzeń mogłaby być edukacja, ale jak wcześniej powiedziano, i w tym zakresie istnieją pewne zapóźnienia, często ignorancja. Zdaniem autorów artykułu możemy się spodziewać powolnego, nierównomiernego wzrostu ekonomicznego, który jednak nie polepszy znacząco sytuacji mniejszości żyjących w regionach górskich.

Zakończenie

Laos pomimo bycia niezauważonym przez światową opinię publiczną jest państwem ciekawym, zróżnicowanym i bogatym tak pod względem przyrodniczym, jak i kulturowym. Ostatnie trzy dekady w historii Laotańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej to czas dużych przemian wewnętrznych i jednocześnie nowych wyzwań, przed którymi stanąć musiało laotańskie społeczeństwo. Chociaż kraj ten w ostatnim okresie znacząco rozwinął się, co widać choćby po zmianach jego wskaźnika HDI, to wciąż musi mierzyć się z problemami wynikającymi z jego przeszłości i skomplikowanej sytuacji wewnętrznej.

Przeprowadzona analiza dostępnych źródeł oraz danych statystycznych dowiodła prawdziwości przyjętej przez autorów hipotezy, iż problemy społeczne, które współcześnie trapią Laos, są w dużej mierze spowodowane sytuacją gospodarczą kraju oraz jego zróżnicowaniem etnicznym.

W każdym z opisanych zagadnień elementy te odgrywały znaczącą rolę jako przyczyna zaistniałego problemu. W przypadku handlu ludźmi zła sytuacja gospodarcza Laosu stanowiła jeden z głównych motywów nielegalnej migracji

do Tajlandii. Laotańczycy, nie mogąc liczyć na poprawę życia w swojej ojczyźnie, zmuszeni byli przekraczać granicę z Królestwem Tajlandii, gdzie potem wykorzystywano ich do niewolniczej pracy lub też zmuszano do prostytucji. Kwestia wysokiej śmiertelności matek, chociaż w swojej istocie bardzo złożona i powiązana z laotańskimi tradycjami, również w pewnym stopniu wynikała z braku dostępności odpowiedniej infrastruktury oraz wysokich kosztów opieki medycznej, na które duża część laotańskiego społeczeństwa nie jest w stanie sobie pozwolić. Osobnym zagadnieniem pozostaje etniczna różnorodność obywateli Laotańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej. Prowadzona przez LPLD polityka dyskryminacji, która w praktyce premiuje jedną grupę – Lao Loum i dyskryminuje resztę, prowadzi w konsekwencji do jeszcze większego zubożenia pozostałych i rozwarstwienia społecznego.

Badania nad problemami społecznymi Laosu i ich przyczynami nadal pozostają kwestią nie w pełni zbadaną. Fakt niepodejmowania należytych badań i istnienie związanej z tym luki badawczej dosadnie pokazuje brak większego zainteresowania międzynarodowego środowiska naukowego tym zagadnieniem. Pozostaje mieć nadzieję, że wraz z rozwojem tego państwa i wzrostem jego znaczenia na arenie międzynarodowej ten niekorzystny stan rzeczy ulegnie zmianie.

Bibliografia

- ASEM Education. Web. 23.12.2022. <https://asem-education.org/compendiums/204-lao/>
- „Asian Elephant”. Web. 27.09.2021. https://www.wwf.org/la/about/why_important/asian_elephant/
- „Education in Laos”. *Laos Life*. Web. 23.12.2022. <https://www.laoslife.info/education-in-laos/>
- Huber, A., Vongsitthi, A. „Unsafe Abortion: Prevention and Care, a Practical Guideline for Health Workers in Lao PDR”. International Campaign For Women’s Right to Safe Abortion. Web. 13.03.2022. <https://www.safeabortionwomensright.org/news/unsafe-abortion-prevention-and-care-a-practical-guideline-for-health-workers-in-lao-pdr/>
- Huijsmans, R. „The Theatre of Human Trafficking: A Global Discourse on Lao Stages”. *The International Journal of Social Quality* 1.2 (2011): 66–84. <https://doi.org/10.3167/IJSQ.2011.010206>
- „Human Trafficking in Laos”. Web. 14.03.2022. <https://sengsavang.org/en/human-trafficking-in-laos/>
- Ireson, C.J., Ireson, W.R. „Ethnicity and Development in Laos”. *Asian Survey* 31.10 (1991): 920–937. <https://doi.org/10.2307/2645064/>
- Kubiczek, A. „Jak mierzyć dziś rozwój społeczno-gospodarczy krajów?”. *Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy* 38 (2014): 40–56.
- Lagattuta, A. „Top 10 Facts about Life Expectancy in Laos”. The Borgen Project. Web. 27.09.2021. <https://borgenproject.org/top-10-facts-about-life-expectancy-in-laos/>

- „Laos Country Profile”. *BBC* 24.07.2018. Web. 28.09.2021. <https://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-15351898/>
- „Laos History”. Web. 28.09.2021. <https://www.infoplease.com/world/countries/laos/>
- „Laos the Country”. Web. 29.06.2021. <https://focus.asia/destination/laos/laos-the-country/#.YNxtXugzb4Y/>
- „Laos’s Demography”. *World Economics*. Web. 23.12.2022. <https://www.worlddeconomics.com/Indicator-Data/Demographics/Age-Dependency-Ratio-Total.aspx>
- „Laos’s Population with Access to Safe Water (%)”. *World Economics*. Web. 23.12.2022. <https://www.worlddeconomics.com/ESG/Environment/Access-to-Safe-Water/Laos.aspx>
- Matas-Runquist, N. *Laos – Culture Smart!: The Essential Guide to Customs & Culture*. London: Kuperard, 2019.
- Misachi, J. „Leading Causes of Death in Laos”. *World Atlas*. Web. 13.03.2022. <https://www.worldatlas.com/articles/leading-causes-of-death-in-laos.html/>
- Ngan, D., Kang, M., Lee, Ch., Vanphanom, S. „Back to Basics. Approach for Improving Maternal Health Care Services Utilization in Lao PDR”. *Asia Pacific Journal of Public Health* 28.3 (2016): 244–252. <https://doi.org/10.1177/1010539516634188>
- Patrick, A. „Top 10 Facts about Living Conditions in Laos”. Web. 14.03.2022. <https://borgenproject.org/top-10-facts-about-living-conditions-in-laos/>
- Rossetti, F. „The Chinese in Laos Rebirth of the Laotian Chinese Community as Peace Returns to Indochina”. Web. 12.03.2022. <https://www.cefc.com.hk/article/the-chinese-in-laosrebirth-of-the-laotian-chinese-community-as-peace-returns-to-indochina/>
- Savada, A., Whitaker, D. *Laos: A Country Study*. Washington: Federal Research Division; Library of Congress, 1995.
- Schlemmer, G. „Ethnic Belonging in Laos: A Politico-Historical Perspective”. Web. 14.03.2022. <https://hal.science/hal-01853834/document>
- Simon, C. „The State of World’s Midwifery 2021: Supplements”. Save the Children. Web. 28.12.2021. https://laos.savethechildren.net/sites/laos.savethechildren.net/files/library/SoWMy_2021_supplements_final_v2.pdf
- „Situation of Minorities Remains Dire as Laos Goes before the UN Committee on Elimination of Racial Discrimination”. International Federation for Human Rights. 27.02.2012. Web. 22.12.2022. <https://www.fidh.org/en/region/asia/laos/Situation-of-minorities-remains>
- Staaveren van, J. *Interdiction in Southern Laos 1960–1968*. Washington: Center for Air Force History, 1993.
- Sychareun, V. „BMC Pregnancy Childbirth”. PMC 2016. Web. 13.03.2022. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4997701/#>
- Trafficking in Persons Report. Web. 14.03.2022. <https://2001-2009.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2008/105388.htm>

- Trafficking in Persons Report 2021: Laos. Web. 14.03.2022. <https://www.state.gov/reports/2021-trafficking-in-persons-report/laos/>
- UNDP. 2020. Human Development Report 2020. The Next Frontier: Human Development and the Anthropocene. New York. Web. 24.06.2021. <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-report-2020>
- United Nations Development Programme. Human Development Reports. Web. 23.12.2022. https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf
- United Nations Development Programme. Web. 13.03.2022. <https://hdr.undp.org/data-center/specific-country-data#/countries/LAO>
- United Nations. Median Age of Population. Web. 23.12.2022. <https://population.un.org/dataportal/data/indicators/67/locations/96,116,360,418,458,104,608,702,764,626,704,920,900/start/2021/end/2021/table/pivotbylocation>
- Women on Waves. Web. 13.03.2022. <https://www.womenonwaves.org/en/page/4879/abortion-law-laos>
- The World Factbook. Explore all Countries – Laos. Web. 23.12.2022. <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/laos>
- Zasloff, J., Dommen, A., Lafont, P., Osborne, E., Milton, J., Silverstein, J. „Laos”. *Encyclopedia Britannica*. Web. 27.09.2021. <https://www.britannica.com/place/Laos>

Oliwia Ługowska, Adam Szulc, Sebastian Tarała – studenci kierunku Studia azjatyckie na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego.